

Behandeling van spasticiteit

met botulinetoxine type A

Brochure voor
de patiënt

i Over deze brochure

Deze brochure informeert je over de behandeling van spasticiteit met botulinetoxine type A. Je hebt deze folder ontvangen omdat je behandeld gaat worden met botulinetoxine type A injecties.

Eerst wordt het begrip spasticiteit uitgelegd. Vervolgens komt aan de orde wat botulinetoxine type A is en wat de behandeling met dit middel inhoudt. De brochure gaat verder in op de toediening, werking, resultaten en de mogelijke bijwerkingen van botulinetoxine type A.

In de brochure vind je ook een gedeelte waarin je samen met jouw mantelzorgers, met jouw arts en kinesitherapeut, jouw behandelingstraject kunt opvolgen en notities kunt maken. De informatie in deze brochure is geen vervanging van een persoonlijk medisch advies. In geval van vragen, gelieve contact op te nemen met je behandelende arts.

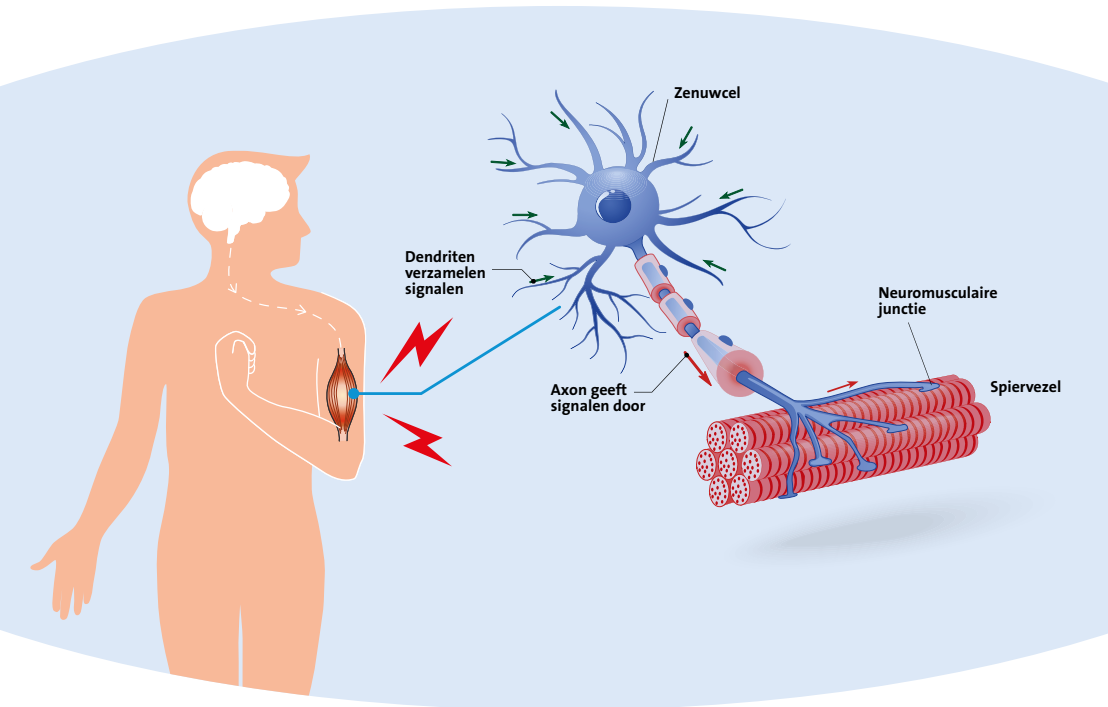
Inhoudsopgave

Spasticiteit	4
Behandeling van spasticiteit	5
Behandeling met botulinetoxine type A	7
Behandelingsdagboek	15
Notities	22

Spasticiteit

Wat is spasticiteit?

Spasticiteit kan zich ontwikkelen na beschadiging van de hersenen of van het ruggenmerg, bijvoorbeeld na een beroerte. Na beschadiging kan men (gedeeltelijk) verlamde of verzwakte spieren hebben in de armen of benen. Spasticiteit kan ontstaan in deze spieren, men voelt dan een verhoogde spanning in deze spieren. Spasticiteit kan in een groot gebied van het lichaam aanwezig zijn of slechts in een klein gebied, zoals de enkel of de hand en pols. Soms heeft men hier weinig hinder van, in andere gevallen ontstaan verschillende klachten. Door de verhoogde spanning in de spieren kan bijvoorbeeld een hand niet meer geopend worden voor verzorging of een arm kan in een bepaalde stand staan. Spasticiteit treedt op bij 20-40% van de patiënten na een beroerte.^{2,3}

Behandeling van spasticiteit¹⁻⁴

Spasticiteit is in de meeste gevallen niet te genezen. Symptomen kunnen wel verlicht worden, meestal door een combinatie van verschillende behandelingen.

Kinesitherapie

De kinesist werkt aan het zo lang mogelijk behouden van je bestaande beweeglijkheid. Hij of zij adviseert passieve en zo mogelijk actieve oefentherapie en indien nodig over hulpmiddelen.

Ergotherapie

De ergotherapeut denkt met je mee hoe je je dagelijkse activiteiten zelfstandig kunt uitvoeren. Bijvoorbeeld op het gebied van zelfverzorging, verplaatsingen, huishouden, hobby's, werk, ...

Spalk of aangepaste (orthopedische) schoenen

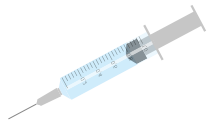
Hulpmiddelen om musculo-tendineuze retracties te vermijden en/of het lopen te verbeteren.

Geneesmiddelen

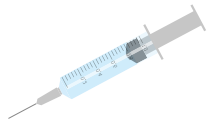
Tabletten of capsules

Er zijn meerdere geneesmiddelen die je spieren kunnen verslappen. Deze kunnen via de mond worden toegediend.

Injectie met botulinetoxine type A

Botulinetoxine type A wordt in de aangedane spieren geïnjecteerd. Het voorkomt het vrijkomen van neurotransmitters ter hoogte van de zenuw die de spier aanstuurt en blokkeren zo de transmissie van het signaal dat de spier doet samentrekken. Dit resulteert in een tijdelijke vermindering van de spiercontractie.

Injectie met fenol

Met fenol wordt de zenuw die de spier aanstuurt geblokkeerd. Dit wordt ook wel 'perifere zenuwblokkade' genoemd. Fenol voorkomt dat de zenuw het signaal doorgeeft aan de spier zodat de spierspanning tijdelijk verminderd wordt.

Intrathecale baclofenpomp (ITB)

Bij sommige ernstige spasticiteit wordt na een succesvolle proefperiode een pomp geïmplanteerd. Vanuit de pomp wordt het geneesmiddel baclofen toegediend via een slangetje naar de intrathecale ruimte (vocht rondom het ruggenmerg). Het geneesmiddel baclofen zorgt voor vermindering van de spierspanning.

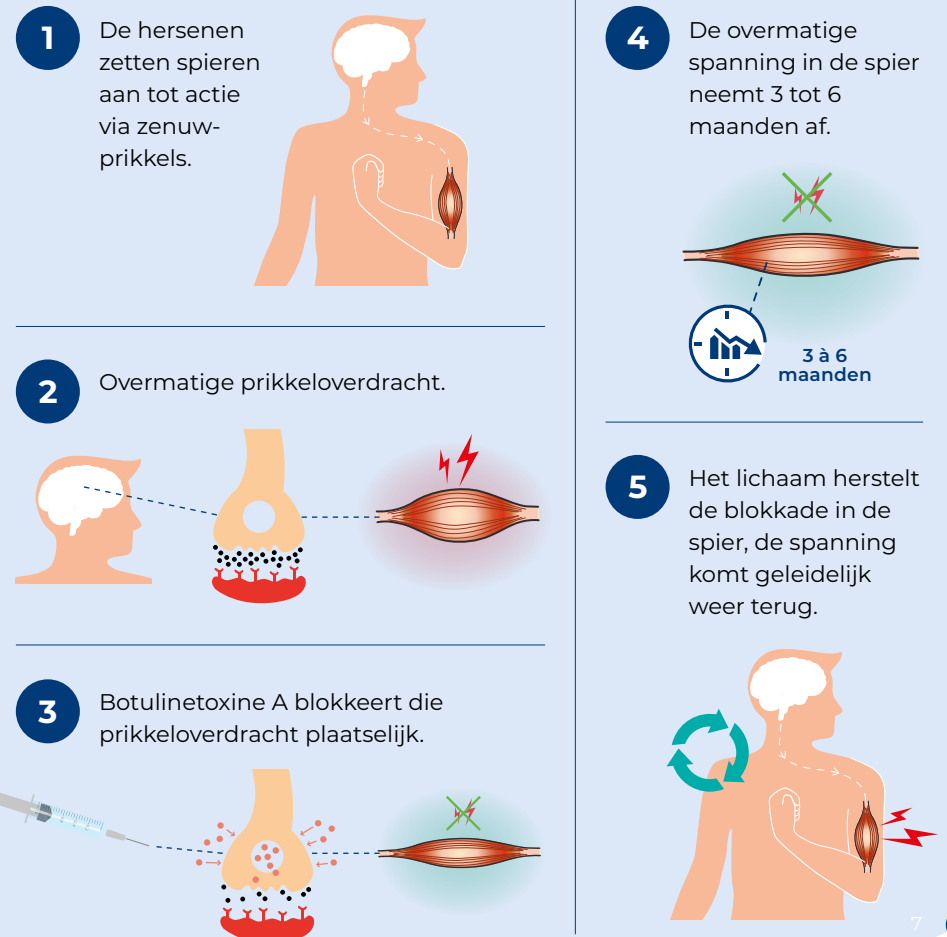
Chirurgie

- Peesoperatie
- Zenuwchirurgie
- Orthopedische chirurgie

Behandeling met botulinetoxine type A

Botulinetoxine type A is een natuurlijk, gezuiverd eiwit dat aangemaakt wordt door bepaalde bacteriën. Er bestaan verschillende farmaceutische producten op basis van dit toxine met verschillen in de terugbetalingscriteria. Bij één van de behandelingen van spasticiteit wordt botulinetoxine type A in de aangedane spier(en) geïnjecteerd.

Hoe werkt botulinetoxine type A?

Er zal samen met de arts beslist worden welke behandeling het best voor je is.

Hoe verloopt een behandeling met botulinetoxine type A?

Voor behandeling

Hulpvraag en doelstellingen

Jij en je arts stellen doelen voorop en bespreken de verwachtingen voor jouw behandeling. Op basis van de doelen wordt een behandeling gekozen.

Neem altijd een actueel medicatieoverzicht mee en informeer de arts direct over allergieën.

Mogelijke behandeldoelen waarvoor je behandeld kunt worden:

- + Verbetering van dagelijks functioneren
- + Vermindering van pijn of spierspanning
- + Verbetering van hygiëne en verzorgingsmogelijkheden
- + Verbetering van het slaappatroon
- + Verbetering van kwaliteit van leven

Onderzoek

- De arts onderzoekt welke spieren te injecteren zijn.
- De arts stemt met je af welke effecten te verwachten zijn.

Behandeling

Injecteren met botulinetoxine type A kan in sommige gevallen worden gedaan met:

1. Echografie: met een apparaatje op de huid kunnen spieren door middel van echobeelden zichtbaar gemaakt worden. De arts kan hierdoor de betrokken spieren lokaliseren. Het ongemak van het injecteren is te vergelijken met bloedprikken.

Bij eventuele pijn na de behandeling op de injectieplaats kun jij in overleg met je arts een pijnstiller (zoals paracetamol) gebruiken.

2. Elektromyografie: met een speciale EMG naald kan de spierspanning in een spier gemeten worden en kan de spier gestimuleerd worden om samen te trekken. De spanning in een spier wordt omgezet in een geluidssignaal waarbij de arts weet dat hij/zij met de naald in de aangedane spier zit.

Na behandeling

Poliklinisch

Bij een poliklinische behandeling kun je meteen weer naar huis. Het wordt aanbevolen om normaal te blijven bewegen en alles te blijven doen wat je normaal ook doet zoals fysieke oefeningen.

Evaluatie behandeling en vervolgspraak

- Soms zijn er meerderde behandelingen nodig voordat een effectieve dosis en de juiste spieren zijn gevonden.
- Injecties met botulinetoxine type A zijn onderdeel van een bredere behandeling. Jouw arts zal hierover meer uitleg geven.
- Het effect van je behandeling en de doelstellingen die je gemaakt hebt voorafgaand aan de behandeling, bespreek je samen met je arts.

Afhankelijk van het resultaat wordt jouw behandelplan aangepast.

Welke resultaten kun je verwachten van de behandeling?

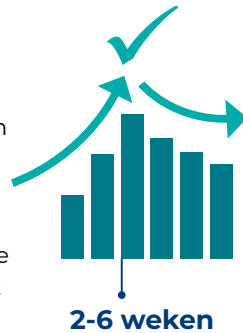
Veranderde spierkracht, -spanning

- Omdat de behandelde spier minder actief wordt, kan de spierkracht tijdelijk afnemen.
- Het gevoel bij het bewegen kan soms veranderen, door een andere spierspanning. Dit kan een reden zijn voor begeleiding door een kinesitherapeut.

De duurtijd van het effect

Sommige mensen merken al enkele dagen na een botulinetoxine type A injectie een voordeel, en de meesten zullen binnen ongeveer een week significante effecten ervaren. Het kan twee tot zes weken duren voordat patiënten het volledige voordeel van deze therapie ervaren. Botulinetoxine type A therapie is een doorlopende behandeling die elke drie tot zes maanden herhaald moet worden voor de meerderheid van de patiënten.

Mogelijke tijdelijke bijwerkingen:

- Pijn of zwelling rond de injectieplaats
 - Rode huid
 - Huiduitslag met jeuk en/of bultjes
- Algemene of lokale spierzwakte
- Vermoeidheid
- Griepachtige symptomen

Zeldzame ernstige bijwerkingen:

- Moeilijkheden met slikken, spreken of ademen
- Zwelling van het gezicht, lippen, tong of keel (met name bij behandeling van spieren in nek- halsregio)

Waarschuw bij (één van) deze bijwerkingen onmiddellijk jouw arts of ga naar de spoeddienst van een ziekenhuis in de buurt.

Het kan namelijk betekenen dat je een allergische reactie hebt op de behandeling met botulinetoxine type A.

Wanneer mag je geen injectie met botulinetoxine type A krijgen?

- Je mag geen injecties met botulinetoxine type A krijgen als je allergisch bent aan stoffen in dit geneesmiddel.
- Het is niet aanbevolen om dit geneesmiddel te krijgen indien je zwanger bent, borstvoeding geeft, ziek of koortsig bent of als je een infectie en/of ontsteking heeft.

Indien je twijfelt, neem dan contact op met je arts.

Wanneer moet je extra voorzichtig zijn?

- Bij slik-, spreek-, of ademhalingsproblemen. Deze kunnen namelijk verergeren door de behandeling.
- Bij langdurige perioden (nu of in het verleden) van spierzwakte (zoals bijvoorbeeld myasthenia gravis).
- Bij problemen met bloedstolling (verlengde bloedingstijden).
- Mocht je anti-coagulerende geneesmiddelen nemen, verwittig zeker je arts.

Meld dit soort problemen altijd direct aan je arts.

Gebruik je één van deze geneesmiddelen, geef dit dan door aan je arts:

- Bepaalde antibiotica (zoals gentamicine, amikacine, polymyxine, tetracycline of lincomycine)
- Benzodiazepines (geneesmiddelen met rustgevende, slaapverwekkende en/of spierverslappende eigenschappen)
- Lithiumzouten
- Corticosteroiden (ontstekingsremmers)
- Geneesmiddelen die, net als botulinetoxine type A, ook zorgen voor spierverslapping

Als jouw geneesmiddelen in de loop van de tijd veranderen, meld dit dan altijd direct aan je arts.

De invloed op rijvaardigheid/machinegebruik

Na behandeling kan ook tijdelijk spierzwakte optreden. In beide gevallen mag je geen auto of machine besturen.

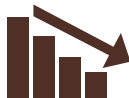

Voor meer informatie of bij vragen kun je contact opnemen met jouw behandelend arts.

Herhaling van behandeling

- Als de injecties het gewenste effect hebben, kan de behandeling wanneer het effect verdwenen is, worden herhaald, ten vroegste om de 12 weken.

- Soms wordt de effectiviteit van injecties op den duur minder.

Mogelijke redenen:

- De spieren worden meer spastisch (komt weer meer spanning op)
- Er zijn meer spieren betrokken geraakt bij de aandoening
- Het weefsel van de geïnjecteerde spier(en) is veranderd
- Botulinetoxine type A is niet meer goed werkzaam.

Je arts kan dan overwegen de dosering aan te passen of andere spieren te injecteren.

Referenties

1. Simpson DM et al. Practice guideline update summary: Botulinum neurotoxin for the treatment of blepharospasm, cervical dystonia, adult spasticity, and headache: Report of the Guideline Development Subcommittee of the American Academy of Neurology. *Neurology*. 2016 May 10;86(19):1818-26.
2. UK Royal College of Physicians 2018 National Guidelines - Spasticity in adults: management using botulinum toxin.
3. Deltombe T, Francisco GE. Comprehensive curriculum on spasticity assessment and management. *J Int Soc Phys Rehabil Med* 2022;5:S1-2.
4. Salga M et al. International Recommendations to Manage Poststroke Equinovarus Foot Deformity Validated by a Panel of Experts Using Delphi. *Arch Phys Med Rehabil*. 2023 Mar;104(3):372-379.

Colofon

© 2023 Ipsen NV
Guldensporenpark 87
9820 Merelbeke
www.ipsen.com

Medische redactie

Dr. M. Hoonhorst, revalidatiearts (Nederland)
Dr. F. Schillebeeckx, revalidatiearts (België)
Stroke & Go
Dr. Y. Glibert, revalidatiearts (België)

Gesponsord door

Ipsen NV
Guldensporenpark 87
9820 Merelbeke

Vormgeving & productie

Operatie Farma B.V.

Druk

Tweede druk, december 2023

Disclaimer

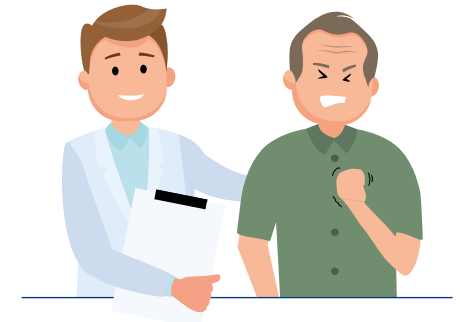
Deze informatie is met de grootste zorg samengesteld. Je kunt hieraan geen rechten ontlenen.

Mocht je onderdelen onduidelijk vinden of aanvulling wensen, dan kun je voor vragen altijd terecht bij je behandeld arts.

Spasticiteit verschilt van persoon tot persoon. Het is daarom belangrijk om de behandeling af te stemmen op je behandeldoelen. Het is nodig om in overleg met jou en/of jouw gezinsleden specifieke behandeldoelen vast te stellen. Ook een evaluatie van de resultaten van een behandeling met botulinetoxine type A, in samenwerking met je artsen en het revalidatieteam, is erg belangrijk. Op deze manier kan de behandeling zo goed mogelijk op je afgestemd worden. Met behulp van dit behandelingsdagboek willen we jou en je behandelend team zo goed mogelijk helpen om tot de beste behandeling te komen. Je kan het boekje gerust samen met een familielid invullen. Het kan ook nuttig zijn een filmpje te maken om de evolutie van je behandeling te documenteren en dit later met de arts te delen tijdens de consultatie.

Om de resultaten van de behandeling te kunnen evalueren, wordt het aangeraden om samen met je arts 1 tot 2 doelen te stellen die na elke infiltratie bereikt moeten worden. Deze lijst kan je helpen om samen met je arts de doelen te selecteren:

- Symptomen verlichten: pijn, stijfheid, spasmen, bewegingsbereik...
- Verbeteren van het zelfbeeld van het lichaam.
- Vergemakkelijken van de verzorging: hygiëne, aankleden, houding.
- De functie van de hand verbeteren: grijpen, loslaten, voorwerpen manipuleren, eten, drinken, schrijven...
- Mobiliteit verbeteren: evenwicht, snelheid, loopafstand...
- Therapie bevorderen: fysiotherapie, aanmeten van spalken en spalken en orthesen.
- Effect op dagelijkse activiteiten en vrijetijdsbesteding.
- Andere:

.....

.....

.....

.....

.....

Deel 1

Datum van de injectie met botulinetoxine type A:

.....

Algemene indruk na 4-6 weken sinds de injectie met botulinetoxine type A.

Jouw evaluatie:

☐ Heel erg verbeterd	☐ Een klein beetje erger
☐ Erg verbeterd	☐ Veel erger
☐ Een klein beetje verbeterd	☐ Heel veel erger
☐ Geen verandering	

Algemene indruk van de verandering 4-6 weken na de start van de behandeling met botulinetoxine type A.

Evaluatie door het behandelteam:

☐ Heel erg verbeterd	☐ Een klein beetje erger
☐ Erg verbeterd	☐ Veel erger
☐ Een klein beetje verbeterd	☐ Heel veel erger
☐ Geen verandering	

Heb je bijwerkingen ervaren?

Ja Nee Indien ja, beschrijf de bijwerkingen en de ernst ervan:

.....

Gelieve je arts te contacteren mocht je bijwerkingen ervaren.

Behandeldoel

Beschrijving van het doel	Jouw evaluatie op 4-6 weken na de behandeling (eventueel samen in te vullen met jouw mantelzorg(er))	Evaluatie door jouw behandelteam op 4-6 weken na de behandeling
	Datum:	Datum:
1.	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht
2.	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht

Opmerkingen

.....

Welke medicatie heb je gebruikt?

.....

Deel 2

Datum van de injectie met botulinetoxine type A:

.....

Algemene indruk na 4-6 weken sinds de injectie met botulinetoxine type A.

Jouw evaluatie:

☐ Heel erg verbeterd	☐ Een klein beetje erger
☐ Erg verbeterd	☐ Veel erger
☐ Een klein beetje verbeterd	☐ Heel veel erger
☐ Geen verandering	

Algemene indruk van de verandering 4-6 weken na de start van de behandeling met botulinetoxine type A.

Evaluatie door het behandelteam:

☐ Heel erg verbeterd	☐ Een klein beetje erger
☐ Erg verbeterd	☐ Veel erger
☐ Een klein beetje verbeterd	☐ Heel veel erger
☐ Geen verandering	

Heb je bijwerkingen ervaren?

Ja Nee Indien ja, beschrijf de bijwerkingen en de ernst ervan:

.....

Gelieve je arts te contacteren mocht je bijwerkingen ervaren.

Behandeldoel

Beschrijving van het doel	Jouw evaluatie op 4-6 weken na de behandeling (eventueel samen in te vullen met jouw mantelzorg(er))	Evaluatie door jouw behandelteam op 4-6 weken na de behandeling
	Datum:	Datum:
1.	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht
2.	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht

Opmerkingen

.....

Welke medicatie heb je gebruikt?

.....

Deel 3

Datum van de injectie met botulinetoxine type A:

.....

Algemene indruk na 4-6 weken sinds de injectie met botulinetoxine type A.

Jouw evaluatie:

☐ Heel erg verbeterd	☐ Een klein beetje erger
☐ Erg verbeterd	☐ Veel erger
☐ Een klein beetje verbeterd	☐ Heel veel erger
☐ Geen verandering	

Algemene indruk van de verandering 4-6 weken na de start van de behandeling met botulinetoxine type A.

Evaluatie door het behandelteam:

☐ Heel erg verbeterd	☐ Een klein beetje erger
☐ Erg verbeterd	☐ Veel erger
☐ Een klein beetje verbeterd	☐ Heel veel erger
☐ Geen verandering	

Heb je bijwerkingen ervaren?

Ja Nee Indien ja, beschrijf de bijwerkingen en de ernst ervan:

.....

Gelieve je arts te contacteren mocht je bijwerkingen ervaren.

Behandeldoel

Beschrijving van het doel	Jouw evaluatie op 4-6 weken na de behandeling (eventueel samen in te vullen met jouw mantelzorg(er))	Evaluatie door jouw behandelteam op 4-6 weken na de behandeling
	Datum:	Datum:
1.	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht
2.	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht	☐ Veel beter dan verwacht ☐ Beter dan verwacht ☐ Zoals verwacht ☐ Slechter dan verwacht ☐ Veel slechter dan verwacht

Opmerkingen

.....

Welke medicatie heb je gebruikt?

.....

